

ULUSLARARASI HUKUK SAVAŞ HALİNDE: TRUMP YÖNETİMİNİN ULUSLARARASI HUKUK YAKLAŞIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

INTERNATIONAL LAW IS AT WAR:
A STUDY OF THE TRUMP ADMINISTRATION'S APPROACH TO INTERNATIONAL LAW

Şahin Eray KIRDIM*

Makale Bilgi

Gönderi: 15/09/2020
Kabul : 19/03/2021

Anahtar Kelimeler

ABD Başkanı,
Donald Trump,
İzolasyonizm,
Uluslararası Hukuk,
İnsan Hakları Hukuku.

Article Info

Received: 15/09/2020
Accepted: 19/03/2021

Keywords

US President,
Donald Trump,
Isolationism,
International Law,
Human Rights Law.

Özet

<https://doi.org/10.21492/inuhfd.795535>

Donald Trump, ABD başkanı olarak görev yaptığı ile gündün son güne kadar sansasyonel açıklamaları ve düzen karşıtı tutumu ile dikkat çekmiştir. Bu düzen karşıtı tutum sadece kendi ülkesi ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda uluslararası ilişkiler ve hukukun yerleşik pratik ve kurallarına savaş açacak bir noktaya varmıştır. “Önce Amerika” sloganında hayat bulan Amerikanizm, Trump yönetiminin politikaları ile çok taraflılık karşısında güçlü bir zemin kazanmıştır. Bu çalışmada, Trump yönetiminin uluslararası hukuk sistemine yönelik düzen karşıtı eylemleri ele alınmaktadır. Bu itibarla çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, Trump yönetiminin ABD'nin menfaatlerine uymayan antlaşmalardan veya örgütlerden rahatlıkla çekilebildiği, çekilme tehdidi ile kendi lehine düzenlemeleri zorunlu kıldığı, bu örgütlere yaptığı finansal katkıları bir silah olarak kullandığı ve uluslararası katılım ve “soft law” araçlarını kendi menfaatine aykırı olan her durumda reddettiği örneklerle gösterilmektedir. İkinci bölümde ise, Trump yönetiminin uluslararası hukukun temel kurallarından bazılarını doğrudan ihlal ettiği, ihlal edilmesine göz yumduğu ve uluslararası kurumlara yönelik söylem ve eylem düzeyinde saldırılar gerçekleştirdiği örneklerle ele alınmaktadır. Çalışmada üç temel iddia ileri sürülmektedir. Birincisi, Trump yönetimi, uluslararası hukukun temel ilkelerini ihlal etmekle ABD'nin üzerine kurulu olduğu çok taraflılık ve enternasyonalizm düşüncelerine ciddi şekilde zarar vermiştir. İkincisi, Trump'ın yaklaşımı modern uluslararası hukukun temelini oluşturan evrensel haklara değil, kendi ulusal çıkarlarına dayanmaktadır. Üçüncüsü, Trump yönetimi ABD'nin çıkarları gerektirdiğinde sadece uluslararası hukuku ihlal etmekle kalmayıp, uluslararası hukuka ve kurumlarına meydan okuyarak onu zayıflatmaktadır.

Abstract

Donald Trump attracted attention with his sensational statements and anti-establishment attitude during his tenure as president of the United States. This anti-establishment attitude was not limited to its own country, but also reached a point where it would wage war on the established practices and rules of international relations and law. Americanism, which comes to life in the slogan of “America First”, has gained a strong ground against multilateralism with the policies of the Trump administration. In this study, the anti-establishment actions of the Trump administration against the international legal system are discussed. In this respect, the study is divided into two main parts. In the first one, it is shown with examples that the Trump administration easily withdrew from international agreements and organizations that apparently did not comply with the interests of the U.S., it mandated arrangements in its favor with the threat of withdrawal, it used its financial contributions to international organizations as a weapon, and it refused international participation and “soft law” tools in any situation which was against its interests. In the second part, it is also shown with examples that the Trump administration either directly violated some of the basic rules of international law or condoned the violation of them and carried out attacks on international institutions at the level of rhetoric and action. Three main claims are made in the study. First, by violating the fundamental principles of international law, the Trump administration has seriously damaged the US's notions of multilateralism and internationalism. Second, Trump's approach was based on his own national interests, not the universal rights that form the basis of modern international law. Third, the Trump administration not only violated international law, but weakened it by challenging international legal norms and institutions when U.S. interests demanded so.

I. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 45'inci başkanı olarak Ocak 2017'de oval ofise yerleşen Donald Trump, görev süresi boyunca izlediği politikalar, yaptığı açıklamalar ve attığı Tweetler ile gündemde kalmayı başarmıştır. Popülizm, siyasete iş benzeri yaklaşım ve düzen karşıtı tutum olarak özetlenebilecek "Trumpizm" temelli politikalar¹, içerde olduğu kadar uluslararası alanda da Trump'ı tartışmalı bir lider haline getirmiştir. Trump'ı tartışmalı bir pozisyona getiren önemli bir neden de modern uluslararası hukuk rejimine ardı ardına gerçekleştirdiği bilinçli ve bilinçsiz salvolar olmuştur.

Donald Trump'a ait olan şu sözler, "insan yedisinde ne ise yetmişinde de odur" sözünü haklı çıkarır cinstendir:

"Çocukken oyun odamızda bloklarla bir bina yapıyordum. Yeterince bloğa sahip değildim. Ben de küçük kardeşim Robert'a onun bloklarından bir kısmını ödünç alabilir miyim diye sordum. 'Tamam, ama işin bitince onları geri vermelisin' dedi. Kendiminkiler ve ondan aldığım tüm blokları birbirine yapıştırarak kullandıktan sonra harika bir binam oldu. Robert ise o blokları asla geri alamadı"².

Kardeşi Robert'a oyuncaklarını geri vereceği sözünü tutmayan küçük Donald, büyüüp ABD başkanı olduktan sonra da diğer ülkelere verdiği sözlerden caymaktan kaçınmamıştır. Ocak 2017-Ocak 2021 arasında ilk dönem görev süresini tamamlayan Trump, bu sürede – aşağıda gösterildiği üzere – yedi uluslararası antlaşmadan ve iki uluslararası örgütten çekilirken, ülkesi lehine düzenlemeler yapılmazsa bir antlaşma ve iki uluslararası örgütten çekileceği tehdidinde başarılı olmuştur. Ayrıca dört örnekte uluslararası katılımı ve "soft law"³ araçlarını reddetmiş ve beş örnekte de uluslararası örgütlere yaptığı finansal katkıyı araçsallaştırmıştır.

Her ülkenin yöneticisi gibi Trump da kendi ülkesinin ulusal çıkarlarını koruma görev ve yetkisine sahiptir. Ayrıca 21'inci yüzyılın en büyük hegemon gücünün kontrolünü elinde bulunduran birinin, uluslararası ilişkilerde inisiyatif kullanması çok da şaşırtıcı olmayacaktır. Ancak Trump'ı diğer ABD başkanları ve güçlü ülkelerin liderlerinden belirgin bir şekilde ayırt edici özellik ise, kurulmasında tarihsel olarak kendi ülkesinin büyük katkıları⁴ olan modern uluslararası hukuk sisteminin, aşağıda açıklanan eylemlerle bizatihi ABD tarafından altının oyulduğudur.

Bu çalışma, Trump döneminde ABD'nin uluslararası hukuk sistemine yönelik düzen karşıtı eylem ve söylemlerini incelemektedir. Bu amaçla çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ele alınan örnekler, Trump yönetiminin *pacta sunt servanda* ilkesine aykırı olacak şekilde, ABD'nin menfaatlerine uymayan antlaşmalardan veya uluslararası örgütlerden rahatlıkla çekilebildiğini, zaman zaman ise çekilme tehdidi ile kendi lehine düzenlemeleri zorunlu kıldığını, bu örgütlere yaptığı finansal katkıları bir silah olarak kullandığını ve uluslararası katılım ve "soft law" araçlarını kendi menfaatine aykırı olan her durumda reddettiğini göstermektedir. İkinci bölümde ise bir adım daha ileri gidilerek, Trump yönetiminin uluslararası hukukun temel kurallarından bazılarını doğrudan ihlal ettiği, ihlal edilmesine göz yumduğu ve uluslararası kurumlara yönelik söylem ve eylem düzeyinde saldırılar gerçekleştirdiği örneklerle ele alınmaktadır. Çalışmada, Trump yönetiminin ABD'nin ekonomik, siyasi veya stratejik çıkarları gerektirdiğinde sadece uluslararası hukuku ihlal etmekle kalmayıp, uluslararası hukuka ve onun kurumlarına meydan okuduğu ve bizatihi zayıflattığı ileri sürülmektedir.

II. AHDE VEFA AMERİKÂN ÇIKARLARINA KARŞI

Bu bölümde, Trump yönetiminin uluslararası antlaşmaları ve örgütleri ABD'nin ulusal çıkarlarına uygun şekilde, bazen havuç bazen de sopa ile dizayn ettiği örneklerle gösterilmektedir. Bu amaçla Trump döneminde ABD'nin çekildiği/çekilmekle tehdit ettiği uluslararası antlaşmalar/örgütler ile uluslararası katılım ve "soft law" araçları ele alınacaktır. Ancak öncelikle çalışmada kullanılan "çıkâr" kavramının anlam ve kapsamının açıklanması gerekmektedir. Belirtilmelidir ki bu açıklama yalnızca çalışmanın kapsamına dahil konuların sınırlılığı gözetilerek yapılmıştır. Bir diğer ifade ile uluslararası ilişkilerde çıkar kavramı üzerine literatürde bir hayli çalışma olmasına karşın, aşağıda yapılan açıklama yalnızca mevcut çalışmanın kavramı nasıl tanımladığı ve hangi açıdan ele aldığına ilişkindir. Bu konuda yapılacak detaylı bir tartışmanın eldeki çalışmanın kapsam ve amacını aşacağı aşîkârdır.

Bu çalışmada kullanılan çıkar kavramı Realist bir yaklaşımla ele alınmıştır. Uluslararası İlişkilerin ana akım teorilerinden olan Realizm, devletin, ulusal çıkarların ve askeri gücün dünya siyasetindeki rolünü

¹ BEEMAN, Rachel: "What are the three characteristics of Trumpism?: A Discourse Analysis of Trump's Four Major Campaign Speeches", Political Analysis, 19, 2018, s.4.

² LEMAN, Kevin: What Your Childhood Memories Say about You (and What You Can Do about It), Yazar:Tyndale House Publishers, Illinois, 2006, s.57

³ Uluslararası hukukta "soft law" terimi, hukuki olarak bağlayıcı olmayan antlaşmaları, ilkeleri ve beyanları belirtmek için kullanılmaktadır. Bkz. GUZMAN, Andrew/MEYER, Timothy: "International Soft Law", Journal of Legal Analysis, 2(1), 2010, s.171-225.

⁴ JANIS, Mark: America and the Law of Nations 1776-1939, Oxford University Press, Oxford, 2010.

vurgulamaktadır⁵. Örneğin Klasik Realizm teorisinin öncülerinden Morgenthau'ya göre “ulusal çıkarların anlamı hayatta kalmaktır; fiziksel, politik ve kültürel kimliğin diğer ulus devletlerin saldırılarına karşı korunmasıdır”⁶. Her devletin dış politikası, öyle veya böyle ulusal çıkar temelinde inşa edilmekte ve o devletin kurucu unsuru olan ulusun hedeflerine ulaşmak için her daim uygulanmaya çalışılmaktadır. Ulusal çıkarların güvence altına alınması, her devletin evrensel olarak kabul ettiği bir hakktır. Bu anlamda devletler, eylemlerini meşrulaştırırken sıklıkla ulusal çıkar söylemine dayanmaktadır⁷.

Trump'ın uluslararası antlaşmalara yönelik pratiğini örneklerle göstermeden evvel yapılması gereken bir diğer açıklama da uluslararası antlaşmalar hukuku kapsamında antlaşmalardan çekilme ve antlaşmaları feshetme hakkının anlam ve kapsamına ilişkindir.⁸ Yine belirtmek gerekir ki uluslararası antlaşmalar hukuku, uluslararası hukukun geniş sayılabilecek alanlarından biri olduğundan, burada antlaşmalar hukuku kapsamında sadece antlaşmalardan çekilme ve fesih müesseselerinin açıklanması ile yetinilmiştir. Bu itibarla örneğin antlaşma akdetme yetkisi, antlaşmaların geçersizlik nedenleri, antlaşmaların hüküm ve sonuç doğurması veya vazgeçme gibi meseleler çalışmaya herhangi bir katkı yapmayacağından açıklamamıza dahil edilmemiştir⁹.

Uluslararası antlaşma, uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında, uluslararası hukuka uygun bir biçimde, hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren veya sona erdiren yazılı irade uyuşmaları olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Devletler arasında yazılı antlaşmaların yapılışı ve uygulanışına dair kuralları düzenlemek amacıyla 1969 yılında Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VAHS) kabul edilmiştir. VAHS'nin 26'ncı maddesinde hukukun genel ilkelerinden biri ve uluslararası hukukun temeli olarak kabul edilen ahde vefa ilkesi hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm uyarınca yürürlükte bulunan bir uluslararası antlaşmanın taraflarının antlaşma hükümleri ile bağlı oldukları ve yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Uluslararası antlaşmaların ne şekilde sona ereceği ya da çekilmenin hangi durumlarda söz konusu olduğu taraflarca bu konuda yapılacak bir düzenleme ile belirlenebilmektedir. Antlaşmada bu konuya ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmaması halinde ise belli durumların varlığı halinde de antlaşmadan çekilme bildiriminde bulunmanın mümkün olduğu kabul edilmektedir. Bu konu VAHS'nin “Antlaşmaların Sona Erdirilmesi ve Yürürlüğünün Askıya Alınması” başlığı altında antlaşmada çekilmeye veya sona erdirmeye ilişkin düzenleme olup olmamasına göre farklı durumlarda düzenlenmiştir. VAHS'ye göre fesih veya çekilme hakkının tek taraflı bir biçimde yasal olarak kullanılması şu durumlarda söz konusu olabilmektedir:

- Antlaşmada bu konuda bir hükme yer verilmesi durumunda (VAHS m.54/a) ve herhangi bir zamanda diğer taraf devletlerle istişare ettikten sonra bütün tarafların rızası ile (VAHS m.54/b),
- Tarafların fesih ya da çekilme hakkını tanıma niyetinde oldukları çeşitli verilerden anlaşılıyor ise (VAHS m.56/1a),
- Antlaşmanın doğası gereği tek taraflı fesih hakkının tanındığı kanısı doğarsa (VAHS m.56/1b),
- Öteki taraf antlaşmayı uygulamıyorsa ya da temel hükümlerini çiğniyorsa (VAHS m.60),
- Antlaşma şartlarında taraflarca önceden öngörülmeyen esaslı bir değişiklik meydana gelmiş ise (VAHS m.62).

VAHS'nin 54'üncü maddesine göre, antlaşmanın taraflarından birinin antlaşmadan çekilebilmesi antlaşma hükümlerine uygun olarak veya herhangi bir zamanda diğer taraf devletlerle istişare edildikten sonra ve bütün tarafların rızası ile mümkün olabilmektedir. 54'üncü madde lafzından hareketle söylenebilir ki antlaşmada çekilmeye dair bir hüküm bulunması durumunda, buna göre hareket edilebilecektir. Ancak asıl mesele antlaşmada çekilmeye ilişkin bir hükmün olmaması halinde bunun mümkün olup olmadığıdır. VAHS'nin 56'ncı maddesinde, bu yönde hiçbir hüküm bulunmayan antlaşmalardan çekilmenin hangi durumlarda mümkün olduğu düzenlenmiştir. Buna göre, tarafların çekilme ihtimalini kabul etme niyetlerinin tespit edilmesi veya çekilme hakkının antlaşmanın niteliğinden zımnen çıkarılması halinde çekilmenin mümkün olduğu hükme bağlanmıştır.

⁵ DONNELLY, Jack: Realism and International Relations, Cambridge, Cambridge University Press 2000.

⁶ MORGENTHAU, Hans J.: Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace, 2. Bası, Knopf, New York 1948, s.86.

⁷ BURCHILL, Scott: The National Interest in International Relations Theory, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s.31-62.

⁸ Bu iki müessese sonuçları bakımından aynı olmakla beraber, uygulamada antlaşmadaki taraf sayılarına göre adlandırılmaktadır. Bu itibarla çok taraflı bir uluslararası antlaşmanın taraflarından birinin tek taraflı bir irade beyanıyla antlaşmanın kendisi bakımından bundan sonra bağlayıcı olmayacağını bildirme işlemine çekilme adı verilirken, iki taraflı bir antlaşmanın taraflarından birinin irade beyanıyla söz konusu antlaşmayı kendisi bakımından bağlanmaz kılma işlemine fesih adı verilmektedir. PAZARCI, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, 16. Bası, Ankara, Turhan 2012, s.91.

⁹ Bu konuda geniş bir değerlendirme için bkz. CAŞIN, Mesut Hakki: Uluslararası Antlaşmalar Hukuku, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları.

¹⁰ PAZARCI, s.40.

VAHS’de düzenlenen bir diğer çekilme durumu ise 61’inci maddedeki “sonraki imkânsızlık” başlığı altında bulunmaktadır. Madde hükmüne göre, “Bir tarafın bir andlaşmayı ifa etme imkansızlığını andlaşmayı sona erdirmeye veya ondan çekilme gerekçesi yapabilmeye için, imkansızlığın andlaşmanın ifası için kaçınılmaz olan bir nesnenin daimî olarak ortadan kalkması veya tahrip olmasından ileri gelmesi gerekir. İmkânsızlık geçici ise, ancak andlaşmanın yürürlüğünü askıya alma sebebi yapılabilir.”

VAHS’de çekilme hakkına ilişkin son düzenleme 62’nci maddede yer verilen “*rebus sic stantibus*” ilkesidir. Hukukun genel ilkelerinden biri olan bu ilke uyarınca, bir antlaşmanın akdi esnasında antlaşmanın taraflarının antlaşmanın temelini teşkil eden şartlarda taraflarca önceden öngörülmemiş esaslı bir değişikliğin meydana gelmesi eğer ki tarafların yükümlülüklerinde köklü değişiklik/değişiklikler yaratmakta ise antlaşmadan çekilme mümkün olabilmektedir¹¹.

Son tahlilde, uluslararası antlaşmalardan çekilme hakkı, VAHS’nin 54’üncü maddesine uygun olarak antlaşmada bu durumun düzenlenmesi halinde ilgili antlaşma hükmüne göre veya tarafların tamamının çekilmeye rıza göstermesi durumunda; antlaşmada çekilmeye dair herhangi bir düzenlemenin bulunmaması halinde VAHS’nin 56’ncı maddesinde yer verilen şartların tespiti halinde; VAHS’nin 61’inci maddesinde düzenlenen antlaşmanın konusuna ilişkin sonraki imkansızlık halinde ve son olarak antlaşma şartlarında esaslı değişiklik meydana gelmesi durumunda VAHS’nin 62’nci maddesinde yer verilen koşulların mevcut olması halinde mümkündür.

Uluslararası antlaşmalar hukukunun yukarıda aktarılan yerleşik kaideleri gereğince, uluslararası antlaşmalardan çekilme belirli şartlar dahilinde mümkündür. Trump yönetiminin Ocak 2017’den itibaren izlediği politikalar ise, uluslararası hukukun bu yerleşik kaidelerine açık bir meydan okuma niteliğinde olmuştur.

A. Trump Yönetiminin Uluslararası Antlaşmalardan Çekilme Pratiği

Trump yönetiminin dış politikası başından itibaren katı bir ulusal çıkar anlayışı üzerine kurulmuştur¹². Başkan Trump kendinden önceki başkanlar tarafından yapılan ve ABD aleyhine olarak değerlendirildiği antlaşmalardan, uluslararası taahhütlerine uymama pahasına çekilmeyi tercih etmiştir. Örneğin ABD, Trump’ın göreve gelmesinden sadece üç gün sonra, selefi Obama’nın yaklaşık sekiz yıl boyunca müzakerelerini sürdürdüğü Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması’ndan çekilmiştir¹³. Yalnızca birkaç ay sonra, bu sefer Haziran 2017’de Paris İklim Değişikliği Anlaşması’ndan (PİDA) çekilme adımı atılmıştır¹⁴. Trump yönetiminin PİDA’dan çekilme adımı atması ülke içinde büyük tartışmalara sebebiyet vermiş, hatta Trump’ın halefi Joe Biden 2021 Şubat’ında ülkesini yeniden PİDA’nın imzacılarından biri yapmıştır¹⁵.

Ekim 2018’de, ABD’nin elçiliğini Kudüs’e taşımasının Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi’ni (DİHVS) ihlal ettiğini iddia eden Filistin’in Uluslararası Adalet Divanı (UAD) nezdinde ABD aleyhine bir dava açmasının ardından, ABD derhal DİHVS’ne Ek Zorunlu Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin İhtiyari Protokol’den çekilmiştir¹⁶. Nisan 2019’da ise Trump, 2013’te Obama tarafından imzalanan -ancak henüz ABD kongresi tarafından onaylanmayan- hafif silahlar dahil olmak üzere konvansiyonel silahların uluslararası ticaretini düzenlemeyi amaçlayan Silah Ticareti Anlaşması’nın (STA) onaylanmayacağını ilan etmiştir¹⁷.

ABD’nin antlaşmalardan çekilme politikası çok taraflı antlaşmalarla sınırlı kalmamış, ikili antlaşmalara da sirayet etmiştir. Örneğin Trump yönetimi, İslam Devrimi’nden ve hatta taraflar arasındaki silahlı çatışmalardan sağ çıkan İran’la yapılan 1955 Dostluk, Ekonomik İlişkiler ve Konsolosluk Hakları

¹¹ CANTÜRK, Barış Cihan: Uluslararası Hukukta Andlaşmaların Sona Erdirilmesi Kurumunun Bir Dayanağı Olarak “Rebus Sic Stantibus” İlkesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10, 2015, s.83-96.

¹² CLARKE, Michael/RICKETTS, Anthony: “Donald Trump and American Foreign Policy: The Return of the Jacksonian Tradition”, Comparative Strategy, 36(4), 2017, s.370-371.

¹³ CHOW, Daniel v.d.: “How the United States Withdrawal From the Trans-Pacific Partnership Benefits China”, University of Pennsylvania Journal of Law and Public Affairs, 4(1), 2018, s.38.

¹⁴ PAVONE, I. Richard: “The Paris Agreement and the Trump administration: Road to Nowhere?”, Journal of International Studies, 11(1), 2018, s.36; SAAD, Aaron: “Pathways of Harm: The Consequences of Trump’s Withdrawal from the Paris Climate Agreement”, Environmental Justice, 11(1), 2018, s.47-51.

¹⁵ “The United States Officially Rejoins the Paris Agreement (Press Statement Antony J. Blinken, Secretary Of State)”, US Department of State, 19.02.2021, <https://www.state.gov/the-united-states-officially-rejoins-the-paris-agreement/> (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

¹⁶ BELLINGER II, John: “The Trump Administration’s Approach to International Law and Courts: Are We Seeing a Turn for the Worse”, Case Western Reserve Journal of International Law, 51, 2019, s.17.

¹⁷ “Presidential Message to the Senate of the United States on the Withdrawal of the Arms Trade Treaty”, The White House, 29.05.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/presidential-message-senate-united-states-withdrawal-arms-trade-treaty/> (Erişim Tarihi: 08.08.2020)

Anlaşması'nı Ekim 2018'de feshetmiştir¹⁸. Trump yönetimi benzer şekilde, ABD ile Rusya arasındaki en önemli silahsızlanma antlaşmalarından biri olan Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması'nı da Ağustos 2019'da feshetme kararı almış¹⁹, bunu Mayıs 2020'de yine Rusya ile yapılan Açık Semalar Anlaşması'nı fesih kararı izlemiştir.²⁰

Trump'ın seleflerinin de uluslararası antlaşmalardan çekilme kararı aldıkları bir vakıadır²¹. Ancak Trump döneminin ayırt edici bir özelliği, feshedilen antlaşmaların sayısıdır. Trump'ın başkanlığının yalnızca ilk iki yılında çekildiği/feshettiği uluslararası antlaşma sayısı, kendinden önceki herhangi bir ABD başkanından daha fazladır. ABD başkanlarının iki dönem görev yapma eğiliminde olduğu hatırlandığında, bu oran daha anlamlı bir hale gelmektedir.

B. Uluslararası Antlaşmalardan/Örgütlerden Çekilme, Çekilme Tehdidi ve Finansmanın Araçsallaştırılması

Trump'ın yukarıda örneklerde gösterilen ve ABD'yi kurallara dayalı uluslararası düzenden uzaklaştıran politikası, uluslararası örgütlerden çekilme adımlarında da belirgin şekilde izlenmektedir. Örneğin Ekim 2017'de Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO) çekilme kararını bildiren ABD²², Ekim 2018'de Evrensel Posta Antlaşmaları'ndan çekilme ve en eski uluslararası kuruluşlardan biri olan Evrensel Posta Birliği'nden de ayrılma niyetini açıklamıştır²³.

Trump dönemi ABD dış politikasında uluslararası antlaşmalar ve örgütlere yönelik tavır son derece tek taraflı ve hegemonik olmuştur. Bu dönemde ABD havuç-sopa yaklaşımına sıklıkla başvurmuş ve istediği değişiklikler yapılmaz ise, ilgili uluslararası antlaşma veya örgütten çekileceği tehdidini sıklıkla kullanmıştır. Örneğin ABD başkanının “felaket” ve “şimdiye kadar yapılmış en kötü ticaret antlaşması” olarak nitelendirdiği ve ABD-Kanada-Meksika arasında geçerli olan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'ndan (NAFTA) ABD için daha iyi şartlar müzakere edilmezse çekilme niyetini Nisan 2017'de açıklamasından²⁴ sadece yedi ay sonra, üç ülke NAFTA'nın yerini alacak ve ABD için daha avantajlı görülen ABD-Meksika-Kanada Anlaşması'nı (USMCA) imzalamışlardır²⁵. Bu tehdit dili, ABD'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) son zamanlardaki yaklaşımında da görünür durumdadır. Örneğin Başkan Trump Ağustos 2018'de, örgüt yapısının ABD'nin ticari çıkarlarına daha iyi uyum sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmaması durumunda DTÖ'den çekileceği tehdidinde bulunmuş²⁶ ve yine tam bir yıl sonra Çin, Hindistan veya Türkiye gibi ülkelerin DTÖ antlaşmaları kapsamında belirli avantajlara sahip olan gelişmekte olan ülkeler grubunda kalmaya devam etmeleri durumunda örgütü terk etme tehdit etmiştir²⁷.

¹⁸ RAMPTON, Roberta v.d.: “U.S. Withdraws from International Accords, Aays U.N. World Court ‘Politicized’”, Reuters, 03.10.2018, <https://www.reuters.com/article/us-usa-diplomacy-treaty/u-s-withdraws-from-international-accords-says-u-n-world-court-politicized-idUSKCN1MD2CP> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

¹⁹ LOPEZ, Todd: “U.S. Withdraws From Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty”, US Department of Defense, 02.08.2019, <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1924779/us-withdraws-from-intermediate-range-nuclear-forces-treaty/#:~:text=%22Russia%20has%20failed%20to%20comply,Mark%20T> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

²⁰ ÇETİN, Şerife: “NATO, ABD'nin Açık Semalar Anlaşması'ndan Çekilme Kararının Ardından Toplanıyor”, Anadolu Ajansı, 22.05.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nato-abdnin-acik-semalar-anlasmasindan-cekilme-kararinin-ardindan-toplaniyor/1849935> (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

²¹ Ronald Reagan'ın 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalamaması (LARSON, David: “The Reagan Rejection of the U.N. Convention”, Ocean Development and International Law, 14(4), s.337–361) ve Uluslararası Adalet Divanı'nın zorunlu yargı yetkisinden çekilme kararı (MALAWER, Stuart: “Reagan's Law and Foreign Policy, 1981-1987: The Reagan Corollary of International Law” Harvard International Law Journal, 29(1), 1988, s.98) önemli örnekler olarak verilebilir.

²² “The United States Withdraws From UNESCO (Press Statement, Heather Nauert, Spokesperson)”, US Department of State, 12.10.2017, <https://www.state.gov/the-united-states-withdraws-from-unesco/#:~:text=On%20October%2012%2C%202017%2C%20the,permanent%20observer%20mission%20to%20UNESCO> (Erişim Tarihi: 18.08.2020)

²³ “Statement from the Press Secretary”, The White House, 17.10.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-38/> (Erişim Tarihi: 21.10.2020). Belirtilmelidir ki ABD, örgütle yaptığı pazarlık sonucunda kendisi için daha avantajlı bir antlaşma yapmış ve örgütte kalmaya karar vermiştir. Bkz. CUMMING-BRUCE, Nick: “U.S. Will Remain in Postal Treaty After Emergency Talks”, The New York Times, 25.10. 2019, <https://www.nytimes.com/2019/09/25/business/universal-postal-union-withdraw.html> (Erişim Tarihi: 21.10.2020).

²⁴ “Remarks by President Trump on the United States-Mexico-Canada Agreement”, The White House, 01.10.2018, [whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-united-states-mexico-canada-agreement/](https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-united-states-mexico-canada-agreement/) (Erişim Tarihi: 21.10.2020).

²⁵ SWANSON, Ana/COCHRANE, Emily: “Trump Signs Trade Deal With Canada and Mexico”, The New York Times, 29.01.2020, <https://www.nytimes.com/2020/01/29/business/economy/usmca-trump.html> (Erişim Tarihi: 03.11.2020).

²⁶ MICKLETHWAIT, John v.d.: “Trump Threatens to Pull U.S. Out of WTO If It Doesn't ‘Shape Up’”, Bloomberg, 31.08.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-30/trump-says-he-will-pull-u-s-out-of-wto-if-they-don-t-shape-up> (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

²⁷ “India, China No Longer ‘Developing Nations’, Won't Let Them Take ‘advantage’ From WTO: Donald Trump”, The Economic Times, 14.10.2019, <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/india-china-no-longer-developing-nations-wont-let-them-take-advantage-from-wto-donald-trump/articleshow/70673014.cms?from=mdr> (Erişim Tarihi: 04.06.2020).

Benzer bir yaklaşım Trump yönetiminin uluslararası örgütlere yaptığı finansal katkıyı araçsallaştırmasında da açık şekilde görülmektedir. Kurulmasında öncülük ettiği ve Soğuk Savaş şartlarında kendisi için son derece kullanışlı bir örgüt olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Trump yönetiminin uluslararası taahhütlerinden kaçma çabalarından nasibini almıştır. Başkan Trump, bir süredir örgütün maliyetlerinin karşılanması konusunda daha cömert olmaları için çağrı yaptığı Avrupalı müttefiklerinin herhangi bir adım atmaması üzerine, Kasım 2019’da NATO bütçesine yaptığı katkıyı önemli ölçüde azaltmıştır²⁸.

ABD’nin, BM Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı’na (UNRWA) yönelik uygulaması bir başka önemli örnektir. Ağustos 2018’de Trump yönetimi, “telafisi mümkün olmayan kusurlu çalışmalar” yürüttüğünü ileri sürerek, en büyük bağışçısı olduğu UNRWA’ya aktarılan tüm fonları sona erdirmiştir²⁹. ABD Mart 2019’da ise, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu tarafından üreme sağlığına yönelik alınan -kürtaj yanlısı- yaklaşım nedeniyle Amerikan Devletleri Örgütü’ne (OAS) yaptığı finansal desteği azaltmıştır³⁰.

Dahası Ağustos 2019’da, uluslararası topluma finansmanın kalıcı olarak azaltılabileceği veya tamamen kesilebileceği konusunda gözdağı verme amaçlı bir hareket olarak, Beyaz Saray Yönetim ve Bütçe Ofisi, Dışişleri Bakanlığı ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı’na uluslararası kuruluşlar ve uluslararası barışı koruma faaliyetlerine yapılan katkılar da dahil olmak üzere, tüm yabancı yardım fonlarının tahsisinin durdurulması talimatını vermiştir³¹.

COVID-19 salgını sonrası uluslararası toplumdan da eleştiriler alan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu araçsallaştırmanın son öznesi olmuştur. Başkan Trump, önce örgütü Çin’e karşı “çok yumuşak” olduğu için suçlamış ve – tam olarak ne tür olduğunu açıklamadan – istediği değişikliklerin yapılması için Nisan 2019’da ABD’nin örgüte yapması gereken ödemeleri 60 günlüğüne geçici olarak askıya almış³², Temmuz 2020’de ise örgütten resmi olarak ayrılabilen sinyali vermiştir³³. Trump’ın aksine yeni başkan Biden ise, DSÖ ile ilişkileri geliştirme adımı atmış ve DSÖ’ye verdiği önemi göstermek için ülkesinin en iyi bulaşıcı hastalık uzmanlarından birini örgütün yürütme kuruludaki ABD heyetinin şefi olarak atamıştır³⁴.

C. Uluslararası Katılım ve “Soft Law” Araçlarının Reddi

Trump dönemindeki ABD dış politikası, uluslararası iş birliği ve “soft law” enstrümanlarından uzaklaşmaya yönelik adımlar atmıştır. Örneğin Mayıs 2018’de ABD, İran’ın sınırlı ve barışçıl bir nükleer programa olan bağlılığı karşılığında ABD’nin İran’a karşı bazı ekonomik yaptırımların kaldırılmasını sağlayan Ortak Kapsamlı Eylem Planı’nı (JCPOA) tek taraflı olarak feshetmiştir³⁵. Trump’ın aksine Biden yönetimi ise Şubat 2021’de, Tahran’la bu konuda yeniden müzakerelere başlamakta istekli olduğunu dile getirmiştir³⁶.

Yine Aralık 2017’de ABD, Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat Metni çalışmalarına katılımını sona erdirmiştir³⁷. Haziran 2018’de BM İnsan Hakları Konseyi’nden çekildiğini

²⁸ BROWNE, Ryan: “Trump Administration to Cut Its Financial Contribution to NATO”, CNN, 28.11.2019, <https://edition.cnn.com/2019/11/27/politics/trump-nato-contribution-nato/index.html> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

²⁹ “On U.S. Assistance To UNRWA (Press Statement Heather Nauert, Acting Under Secretary For Public Diplomacy and Public Affairs and State Department Spokesperson)”, US Department of State, 31.08.2018, <https://www.state.gov/on-u-s-assistance-to-unrwa/> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).

³⁰ BRICE, Makini/WROUGHTON, Lesley: “U.S. Expands Abortion ‘Gag Rule,’ Cuts Funding to Regional Bloc: Pompeo”, Reuters, 26.03.2019, <https://www.reuters.com/article/us-usa-abortion-pompeo/us-expands-abortion-gag-rule-cuts-funding-to-regional-bloc-pompeo-idUSKCN1R71LZ> (Erişim Tarihi: 11.07.2020).

³¹ HANSLER, Jennifer v.d.: “Trump Administration Freezes Foreign Aid Funds Pending Review”, CNN, 07.08.2019, <https://edition.cnn.com/2019/08/06/politics/omb-state-department-usaid-letter/index.html> (Erişim Tarihi: 21.07.2020).

³² MIX, Morning: “Trump Threatens to Permanently Cut WHO Funding, Leave Body If Changes Aren’t Made within 30 Days”, The Washington Post, 19.05.2020, <https://www.washingtonpost.com/nation/2020/05/19/who-funding-trump/> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).

³³ ROGERS, Katie/MANDAVILLI, Apoorva: “Trump Administration Signals Formal Withdrawal From W.H.O.”, The New York Times, 07.07.2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/07/us/politics/coronavirus-trump-who.html?auth=login-google> (Erişim Tarihi: 21.07.2020).

³⁴ MORALES, Christina: “Biden Restores Ties with the World Health Organization that Were Cut by Trump.”, The New York Times, 20.01.2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/20/world/biden-restores-who-ties.html> (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

³⁵ “Remarks by President Trump on the Joint Comprehensive Plan of Action”, The White House, 08.05.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-comprehensive-plan-action/> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).

³⁶ TURAK, Natasha: “Biden Team Takes a Major Step in Offering to Start Talks with Iran as Tehran’s Sanctions Deadline Approaches”, CNBC, 19.02.2021, <https://www.cnbc.com/2021/02/19/jcpoa-bidens-return-to-the-iran-nuclear-deal-is-getting-harder.html> (Erişim Tarihi: 06.03.2021).

³⁷ “Trump Administration Ends Participation in Global Compact on Migration, Citing Concerns Regarding U.S. Sovereignty”, American Journal of International Law, 112(2), 2018, s.311-313.

duyuran ABD³⁸, Aralık 2018’de ise Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakatı’nın görüşüldüğü BM Genel Kurulu’nda karara karşı oy kullanmıştır³⁹. Devletler şüphesiz BM’de alınan her karara veya çalışmaya katılmak zorunda değildir. Ancak Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat metninde ifade edilen şekilde “insanlığın ve uluslararası dayanışmanın temel ilkelerinden kaynaklanan” belgelerin ABD tarafından reddedilmesi, Trump yönetiminin kurallara dayalı bir uluslararası düzen fikrine dahil olmayı istemediğinin açık bir göstergesidir.

Tablo 1: Trump Dönemi Uluslararası Hukuk Enstrümanlarının Terki veya ABD Lehine Yeniden Düzenlenmesi

	Uluslararası Antlaşmalardan Çekilme veya Antlaşmaların Feshi (Çok taraflı – İkili)		Uluslararası Örgütlerden Çekilme	Uluslararası Antlaşmalar/ Örgütlerden Çekilme Tehdidi veya Tehdit ile Yeniden Düzenleme	Uluslararası Örgütlere Finansmanın Araçsallaştırılması			Uluslararası Katılımın Reddi ve “Soft Law” Araçlarının Çekilme		
2017	Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması (Ocak 2017)	PİDA (Haziran 2017)	UNESCO (Ekim 2017)	NAFTA (Nisan 2017)				Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat Metni (Aralık 2017)		
2018	Zorunlu Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin İhtiyari Protokol (Ekim 2018)	Dostluk, Ekonomik İlişkiler ve Konsolosluk Hakları Anlaşması (Ekim 2018)	Evrensel Posta Antlaşmaları (Ekim 2018)	DTÖ (Ağustos 2018)	UNRWA (Ağustos 2018)			JCPOA (Mayıs 2018)	BM İnsan Hakları Konseyi (Haziran 2018)	Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakatı (Aralık 2018)
2019	STA (Nisan 2019)	Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması (Ağustos 2019)			DSÖ (Nisan 2019)	OAS (Mart 2019)	Tüm yabancı yardım fonlarının tahsisinin durdurulması talimatı (Ağustos 2019)	NATO (Kasım 2019)		
2020	Açık Semalar Anlaşması (Mayıs 2020)			DSÖ (Temmuz 2020)						

III. TRUMP ULUSLARARASI HUKUK DÜZENİNİN ALTINA OYARKEN

Bu bölümde, Trump yönetiminin çok taraflılığın karşısında konumlandığı Amerikanizm sonucunda ABD’nin sistemini uluslararası hukuk sisteminden üstün gördüğü ve bu suretle de uluslararası hukuku göz ardı ederken, uluslararası kurumları da söylem ve eylemleriyle ciddi biçimde zayıflattığı örneklerle gösterilmektedir.

A. Amerikanizm vs Çok Taraflılık

Trump’ın görev süresi boyunca izlediği politikaları, içe kapanmacı ve korumacı bir dünya bakışına sahip olduğu izlenimini vermektedir⁴⁰. Dahası en az iki örnekten hareketle bu politikaları Amerikan ulusal sistemini uluslararası sistemden üstün tuttuğu ve uluslararası çok taraflılığı reddettiği şeklinde okumak da mümkündür. Birinci örnek, Trump’ın göreve gelmesinin hemen ardından, yeni yapılacak çok taraflı antlaşmalara ilişkin bir Başkanlık Kararnamesi taslağına ilişkindir. Taslak kararname, ABD’nin iç işlerini etkileyebilecek uluslararası antlaşmaların artık yapılamayacağını öngörmekteydi. Bu anlamda örneğin, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin onaylanması, Amerikan ebeveynlerin çocuklarına “şaplak atma hakkının” uluslararası değil, ulusal düzeyde düzenlenmesi gerektiği gerekçesiyle reddedilmiştir⁴¹. Bu itibarla

³⁸ “United States Withdraws from the UN Human Rights Council, Shortly After Receiving Criticism About Its Border Policy”, American Journal of International Law, 112(4), 2018, s.745-751.

³⁹ GA Res 73/151, 17 December 2018, UN Doc. A/RES/73/151, 10 January 2019, para. 23, <https://undocs.org/en/A/RES/73/151> (Erişim Tarihi: 11.08.2020). Vurgulamak gerekir ki 200’e yakın ülke arasından, ABD dışında yalnızca Macaristan karara karşı oy kullanmıştır.

⁴⁰ MORAN, Clare Frances: “Crystallising the International Rule of Law: Trump’s Accidental Contribution to International Law”, Washburn Law Journal, 56(3), 2017, s.492.

⁴¹ BARTHOLET, Elizabeth: “Ratification by the United States of the Convention on the Rights of the Child: Pros and Cons from a Child’s Rights Perspective”, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 633(1), 2010, 80-101.

uluslararası antlaşmalar, ticaret, suçluların iadesi ve ulusal güvenlik gibi konularla sınırlı olmalıydı⁴².

İkinci örnekte ise Eylül 2018’de BM Genel Kurulu’na hitaben yaptığı konuşmada “Amerika’nın egemenliğini seçilmemiş ve sorumlu tutulamaz küresel bir bürokrasiye asla teslim etmeyeceğiz. Amerika, Amerikalılar tarafından yönetilmektedir. Küreselleşme ideolojisini reddediyor ve vatansızlık doktrinini benimsiyoruz” ifadelerine yer veren Trump, çok taraflılığı ABD’nin ulusal egemenliğine yönelik bir tehdit olarak değerlendirmiştir⁴³.

Bu anlamda ABD egemenliğinin ve ülkenin hem içerde hem de uluslararası düzeyde hareket özgürlüğünün korunması, Trump’ın dış politikasının ana temalarından birisi olmuştur. Örneğin Nisan 2019’daki Ulusal Tüfek Derneği’nin toplantısında, ABD’nin BM Silah Ticareti Antlaşması’ndan çekilme kararını açıklayan Başkan Trump şunları söylemiştir: “Benim yönetimim altında, Amerikan egemenliğini hiç kimseye teslim etmeyeceğiz. Yabancı bürokratların, [vatandaşlara silah sahibi olma ve taşıma hakkı veren] İkinci Değişiklik [Second Amendment] özgürlüklerini çiğnemesine asla izin vermeyeceğiz. İşte bu yüzden benim yönetimim BM Silah Ticareti Antlaşması’nı asla onaylamayacaktır”⁴⁴.

B. Uluslararası Kurumlara Yönelik Doğrudan Saldırıları

ABD’nin uluslararası hukuka yönelik genel tutumu, Trump döneminde görülen hakların çıkar odaklı kullanımı ve uluslararası hukukun açık ihlalleri nedeniyle, daha önceki dönemlere kıyasla önemli ölçüde değişmiştir. Bu anlamda Trump yönetiminin uluslararası hukuka ve kurumlara yönelik tutumunda, aşağıdaki birkaç önemli örnekte gösterileceği gibi, belirgin bir aşağılama ve küçümseme görülmektedir.

Filistin’in Trump yönetiminin İsrail’deki ABD büyükelçiliğini Tel Aviv’den Kudüs’e taşıyarak DİHVS’ni ihlal ettiğini iddia ederek Eylül 2018’de UAD nezdinde ABD aleyhine dava açmasından⁴⁵ ve İran’ın açtığı bir davada UAD’nin kısmen ABD aleyhine karar vermesinden⁴⁶ sonra, Trump’ın Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton, Ekim 2018’de “siyasallaşmış ve etkisiz” olarak suçladığı UAD’nin yargı yetkisini ABD’nin reddetmesinin tutarlı bir politika olduğunu açıklamıştır⁴⁷.

Benzer şekilde, Trump yönetimi Haziran 2018’de BM İnsan Hakları Konseyi’ne eleştirilerini yönelterek bu konseyden çekilmekle kalmamış, aynı zamanda söylemleriyle bu kurumun altını oymaya çalışmıştır. Örneğin ABD’nin BM Büyükelçisi Nikki Haley, Konseyi “insan haklarıyla alay eden ikiyüzlü ve kendi kendine hizmet eden bir örgüt” ve “insan hakları istismarcılarının koruyucusu ve siyasi önyargıların çukuru” olarak nitelendirmiştir⁴⁸. Benzer şekilde Dışişleri Bakanı Mike Pompeo aynı kuruluşa referansla, ülkesinin “ikiyüzlü kurum ve kuruluşlardan ders almayacağını” ifade etmiştir⁴⁹. Bu ifadelerin, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi’nin, ABD-Meksika sınırını yasa dışı olarak geçen binlerce göçmen çocuğu ebeveynlerinden ayırdığı için Trump hükümetini sert bir şekilde eleştirmesinden⁵⁰ birkaç gün sonra yapılması ise durumu daha anlamlı kılmaktadır.

Bu küçümseyici tavır, Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne (UCM) yönelik zaman içinde değişen yaklaşımda da görünür haldedir. Ağustos 2002’de, ABD hükümetinin UCM ile iş birliği yapmasını ve UCM

⁴² “Draft Executive Order - Moratorium on New Treaties, Explanatory Statement”, The Washington Post, <https://apps.washingtonpost.com/g/documents/world/read-the-trump-administrations-draft-of-the-executive-order-on-treaties/2307/> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).

⁴³ “Remarks by President Trump to the 73rd Session of the United Nations General Assembly”, The White House, 25.09.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).

⁴⁴ “Donald Trump to withdraw US from Arms Trade Treaty”, BBC, 27.04.2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48076262> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).

⁴⁵ ICJ, “Relocation of the United States Embassy to Jerusalem (Palestine v. USA)”, Application Instituting Proceedings, 28 September 2018 (www.icj-cij.org/files/casereLATED/176/176-20180928-APP-01-00-EN.pdf).

⁴⁶ ICJ, “Alleged violations of the 1955 Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights (Iran v. USA)”, Provisional Measures, 3 October 2018, ICJ Reports 2018, para. 102 (<https://www.icj-cij.org/files/case-related/175/175-20200903-PRE-01-00-EN.pdf>). Her ne kadar UAD – ABD’nin iddiasının aksine – davada yargılama yetkisine sahip olduğunu ve ABD’nin İran’a yönelik uyguladığı çeşitli yaptırımları (özellikle insani ihtiyaçlara yönelik) kaldırması gerektiğini tespit etmiş olsa da ABD aleyhine hükmettiği geçici tedbirler, İran’ın mahkemeden talep ettiklerinin önemli ölçüde gerisinde kalmıştır.

⁴⁷ TURAK, Natasha: “US Rejects International Court of Justice Ruling on Iran, Continuing Its Isolationist Charge”, CNBC, 05.10.2018, <https://www.cnbc.com/2018/10/05/us-rejects-international-court-of-justice-ruling-on-iran-continuing-its-isolationist-charge.html> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).

⁴⁸ PERPER, Rosie: “US Ditches the UN’s Human Rights Council and Calls It ‘Hypocritical and Self-Serving’ on Its Way Out the Door”, Business Insider, 20.06.2018, <https://www.businessinsider.com/us-withdraws-from-un-human-rights-council-2018-6> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).

⁴⁹ KUMAR, Akshaya: “The US Is Not Off the Hook with Human Rights even If It Leaves the UN”, Metro News, 23.06.2018, <https://metro.co.uk/2018/06/23/the-us-is-not-off-the-hook-with-human-rights-even-if-it-leaves-the-un-7651017/> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).

⁵⁰ “Press briefing note on Egypt, United States and Ethiopia (Spokesperson for the UN High Commissioner for Human Rights: Ravina Shamdasani)”, OHCHR, 05.06.2018, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23174&LangID=E> (Erişim Tarihi: 23.06.2020).

Statüsü'ne taraf olan devletlere askeri yardım sağlamasını yasaklayan Amerikan Hizmet Üyelerini Koruma Yasası ABD Kongresi tarafından kabul edilmiştir⁵¹. Kanun ABD başkanına, kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere tüm gerekli ve uygun araçları kullanarak, UCM'nin kendisi veya talebi üzerine başka bir devlet tarafından gözaltına alınan veya hapsedilen herhangi bir ABD veya müttefik devlet vatandaşının salıverilmesini sağlama yetkisi vermiştir. Bu süreçte ABD, UCM'nin etkinliğini ve işlevsel kapasitesini zayıflatmak için, sözleşmeye taraf devletlerin ABD yetkililerini mahkemeye teslim etmemesini öngören 96 uluslararası antlaşma imzalamıştır⁵². Bu itibarla Mayıs 2002'de, Başkan Bush'un UCM'nin kuruluş belgesi olan Roma Statüsü'nden çekilmesi, Trump yönetiminin 2019'da Lahey'deki mahkemeyi "gayri meşru" ilan edebilmesinin yolunu çok önceden açmıştır⁵³.

UCM savcının, Afganistan'daki ABD ordu üyeleri ve istihbarat yetkililerinin işlemiş olmaları muhtemel savaş suçları ve insanlığa karşı suçlarla ilgili soruşturma açmak için girişimlerde bulunmasının ardından, Trump yönetiminin UCM'ye karşı tavrı daha da sertleşmiş ve doğrudan UCM yetkililerini hedef almıştır. Ulusal Güvenlik Danışmanı Bolton'un Eylül 2018'de UCM yetkililerine karşı ne tür önlemler alınabileceği yönündeki açıklamalarındaki açık tehditler de bu tavrın net göstergesidir⁵⁴.

Bu tehditlere rağmen UCM savcısının soruşturma talebini geri çekmemesi nedeniyle Dışişleri Bakanı Pompeo, Mart 2019'da bir ABD vatandaşını hedef alan herhangi bir UCM soruşturmasında katkısı bulunan tüm kişilere uygulanacak ABD vize kısıtlaması politikasını açıklamış⁵⁵, bunu Nisan 2019'da UCM başsavcısının ABD'ye giriş vizesinin iptal edilmesi takip etmiştir⁵⁶. Bu tehditlerin ne kadar etkili olacağı tartışmaları uzun sürmemiştir, zira UCM savcısının vizesinin iptalinden sadece yedi gün sonra, UCM'nin Ön Yargılama Dairesi (Pre-Trial Chamber) ABD silahlı kuvvetleri personeli ve Afganistan'daki Merkezi İstihbarat Teşkilatı tarafından işlendiği iddia edilen suçlar için UCM savcısına soruşturma yetkisi vermeyi reddetmiştir⁵⁷.

C. Uluslararası Hukuk İhlalleri

Trump'ın uluslararası hukuku önceki başkanlara kıyasla daha çok ihlal edip etmediğini belirlemek zor olsa da Trump yönetiminin karakteristik özelliği olarak ön plana çıkan bazı uluslararası hukuk ihlalleri bulunmaktadır. Trump yönetiminin uluslararası insan hakları açısından en bariz ihlali Meksikalı göçmenlere uygulanan politikalar sonucunda görülmüştür. ABD-Meksika sınırını yasa dışı yollarla geçen ailelere karşı izlediği "sıfır tolerans"⁵⁸ politikasının bir sonucu olarak, Trump yönetimi caydırıcı olması amacıyla binlerce çocuğu ailelerinden ayırmakla kalmamış, ebeveynleri belirsiz bir süreyle tutuklarken, çocukları da devlet tesislerine yerleştirmiştir. Bu uygulamanın durdurulması her ne kadar Haziran 2018'de ABD federal mahkemesi tarafından emredilmiş olsa da ebeveynler ile çocukları ayırma uygulaması 2018 ve 2019 yıllarında da devam etmiştir⁵⁹.

Göçmenlere ve özellikle de göçmen çocuklara yönelik bu muamele, uluslararası hukukun açık bir ihlalidir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve diğer on sekiz BM insan hakları sözleşmesinden on ikisini onaylamayan dünyadaki tek ülke olan ABD, şüphesiz bu antlaşmalarla bağlı değildir. Bununla birlikte uluslararası hukukun açık bir ihlali, ABD için de bağlayıcı olan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHİUS) ilgili maddeleri bakımından⁶⁰ ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, yasa dışı giriş nedeniyle

⁵¹ American Service-Members' Protection Act of 2002, Public Law 107-206, 02.10.2002, 2001-2009.state.gov/t/pm/rls/othr/misc/23425.htm (Erişim Tarihi: 22.06.2020).

⁵² ABD ile imzalanmış olan ülkelerin listesi için bkz. "International Criminal Court - Article 98 Agreements Research Guide", Georgetown Law Library, <https://guides.ll.georgetown.edu/c.php?g=363527&p=2456099> (Erişim Tarihi: 22.06.2020).

⁵³ "Statement from the President", The White House, 12.04.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-from-the-president-8/> (Erişim Tarihi: 24.06.2020).

⁵⁴ "Full text of John Bolton's speech to the Federalist Society", Al Jazeera, 10.09.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/09/full-text-john-bolton-speech-federalist-society-180910172828633.html> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).

⁵⁵ DE LUCE, Dan/WILLIAMS, Abigail: "Trump Admin to Ban Entry of International Criminal Court Investigators", 15.03.2019, <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/trump-admin-ban-entry-international-criminal-court-investigators-n983766> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

⁵⁶ SIMONS, Marlise/SPECIA, Megan: "U.S. Revokes Visa of I.C.C. Prosecutor Pursuing Afghan War Crimes", 05.04.2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/05/world/europe/us-icc-prosecutor-afghanistan.html> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

⁵⁷ "ICC Rejects Request to Investigate War Crimes in Afghanistan", BBC, 12.04.2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47912140> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).

⁵⁸ Sıfır tolerans politikası hakkında bkz. OLIVARES, Mariela: "The Rise of Zero Tolerance and the Demise of Family", Georgia State University Law Review, 36(2), 2020, s.287-350.

⁵⁹ VINSON, Liz: "Family Separation Policy Continues Two Years After Trump Administration Claims It Ended", Southern Poverty Law Center, 18.06.2020, <https://www.splcenter.org/news/2020/06/18/family-separation-policy-continues-two-years-after-trump-administration-claims-it-ended> (Erişim Tarihi: 14.06.2020).

⁶⁰ International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, 999 UNTS 171, arts. 7, 10, 17, 23 and 24. [Buradan itibaren ICCPR].

ayrım gözetmeksizin uygulanan hapis tedbiri ve cezai kovuşturmalar, Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin de alenen ihlalini teşkil etmektedir⁶¹. Benzer şekilde, göreve geldikten kısa bir süre sonra Trump tarafından Ocak 2017'de bazı Müslüman devletlerden gelen ziyaretçilere uygulanan geçici giriş yasağının, ABD'nin MSHİUS⁶² ve Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme⁶³ kapsamındaki uluslararası yükümlülükleriyle bağdaştırılması da zordur.

Trump yönetimi, BM İnsan Hakları Konseyi'nden çekilmesiyle yaklaşık aynı zamanlarda, İnsan Hakları Konseyi'nin "Özel Usuller" denetim mekanizması ile de iş birliği yapmayı bırakmıştır⁶⁴. Haziran 2018'de ABD Dışişleri Bakanlığı bu iletişime yanıt vermeyi fiilen durdurmuştur. Ocak 2018 ile Temmuz 2019 arasında, ABD Dışişleri Bakanlığı kendisine ulaşan iletişimlerden sadece yüzde 15'ini yanıtlamıştır⁶⁵. Bu durumu daha enteresan hale getiren ise ABD'nin uyguladığı çifte standarttır. ABD bir taraftan raportörler aracılığıyla kurulan uluslararası denetim mekanizmalarının dışında kalmak isterken, diğer taraftan bu raportörleri diğer ülkelerin insan hakları ihlallerine yönelik araştırmalarında güçlü bir şekilde desteklemektedir. Bu tür bir çifte standart insan haklarına yönelik uluslararası denetimi zayıflatacağı gibi özellikle otoriter hükümetleri ABD'ye benzer şekilde iş birliği yapmamak konusunda teşvik edici tehlikeli bir örnek teşkil edecektir.

Daha önceki ABD başkanları dönemde benimsenen ülke dışında hareket ederken uluslararası insan hakları hukukuyla bağlı olmama – veya en azından çok da dert etmeme – politikası⁶⁶ Trump'ın döneminde de kesintiye uğramamıştır. Bu itibarla örneğin, Küba'da bulunan Guantanamo kampında herhangi bir suçlama veya yargılamaya olmaksızın kişilerin süresiz şekilde gözaltında tutulması uygulaması Trump döneminde devam etmiştir.⁶⁷ Ayrıca yasak sorgulama yöntemlerinin kullanıldığı Afganistan ve Doğu Avrupa'daki gizli CIA hapisanelerin yeniden açılması konusunda Trump yönetiminin en azından 2017 yılı itibariyle oldukça istekli olduğu da söylenebilir.⁶⁸

Uluslararası hukuk ihlalleri yalnızca insan hakları hukuku ile sınırlı kalmamış ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hemen her ABD Başkanı gibi, Trump da kendini BM Şartı'nın 2(4) maddesinde vücut bulan kuvvet kullanma yasağını ihlal etmekten alıkoyamamıştır. Örneğin Trump Nisan 2017'de, Suriye iç savaşı sırasında kimyasal sinir gazı sarinin kullanımına bir cevap olarak, uluslararası bağımsız bir kuruluş zehirli gazın kullanımıyla ilgili sorumluluğu Suriye hükümetine henüz yüklemeyen evvel, Suriye ordusuna ait hava üslerine saldırı emri vermiştir⁶⁹. Tam bir yıl sonra, bu kez Fransa ve Birleşik Krallık ile birlikte, yine kimyasal silah kullanımına bir tepki olarak ve yine bağımsız bir kuruluş kimin sorumlu olduğunu belirlemeden evvel, ABD Suriye'deki hedeflere bir kez daha saldırmıştır⁷⁰. Bunlar ne BM Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilme ne de meşru müdafaa sonucu hayata geçirilmiş saldırılardır. Uluslararası hukuk, önleyici veya caydırıcı amaçlarla kuvvet kullanımının yanı sıra misilleme amaçlı veya cezalandırıcı saldırıları da yasakladığından⁷¹, ABD eylemleri açıkça uluslararası hukuka ve özellikle BM Şartı'nın ortak güvenlik sistemine aykırıdır.

İlginç şekilde, kendinden önceki ABD başkanları saldırıları mevcut uluslararası hukuk sistemi

⁶¹ Convention Relating to the Status of Refugees, 28 July 1951, 189 UNTS 137, art. 31.

⁶² ICCPR, arts. 2, 26.

⁶³ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 7 March 1966, 660 UNTS 195, art. 2.

⁶⁴ PILKINGTON, Ed: "US Halts Cooperation with UN on Potential Human Rights Violations", The Guardian, 04.01.2020, <https://www.theguardian.com/law/2019/jan/04/trump-administration-un-human-rights-violations> (Erişim Tarihi: 01.06.2020). Özel Usuller Mekanizması için bkz. ÇAĞLI, Pınar: "Evrinsel Periyodik Gözden Geçirme Usulü ve Türkiye İncelemesi", Public and Private International Law Bulletin, 31(1), 2011, s.161.

⁶⁵ United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights, Communication Search, spcommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments (Erişim Tarihi: 19.07.2020)

⁶⁶ MELISH, Tara: "From Paradox to Subsidiarity: The United States and Human Rights Treaty Bodies", The Yale Journal of International Law, 34, 2009, s.448.

⁶⁷ Trump yönetiminin Guantanamo kampına yönelik politikasının İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından değerlendirilmesi için bkz. "Q&A: Guantanamo Bay, US Detentions, and the Trump Administration", Human Rights Watch, 27.06.2018, <https://www.hrw.org/news/2018/06/27/qa-guantanamo-bay-us-detentions-and-trump-administration> (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

⁶⁸ "Black sites" olarak adlandırılan bu gizli hapisanelerde ne tür sorgu yöntemlerinin kullanıldığı bu yerlerin doğası itibariyle hâlâ gizliliğini korumaktadır. Ancak bu yerlerde bulunan tutuklulara çeşitli kötü muameleler yapıldığı iddiaları artık neredeyse kanıtlanmış durumdadır. Bkz. FORSYTHE, David: "The Politics of Prisoner Abuse: The United States and Enemy Prisoners after 9/11", Cambridge University Press, Cambridge 2011, s.136-161. Bu gizli hapisaneler Bush döneminde faaliyete başlamış, ancak Obama tarafından kapatılmıştır. Başkan Trump 2017'de bu hapisanelerden bazılarının açılması için bir taslak Başkanlık Kararnamesi hazırlamış, ancak bu kararname görev süresinin sonuna kadar yürürlüğe konmamıştır.

⁶⁹ SHEAR, Michael/GORDON, Michael: "63 Hours: From Chemical Attack to Trump's Strike in Syria", The New York Times, 07.04.2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/07/us/politics/syria-strike-trump-timeline.html> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).

⁷⁰ COOPER, Helene/GIBBONS-NEFF, Thomas/HUBBARD, Ben: U.S., Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons Attack, The New York Times, 13.04.2018 <https://www.nytimes.com/2018/04/13/world/middleeast/trump-strikes-syria-attack.html> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).

⁷¹ Uluslararası hukukta önleyici veya caydırıcı amaçlarla kuvvet kullanımının detaylı şekilde ele alındığı bir çalışma için bkz. MURPHY, Sean: "The Doctrine of Preemptive Self-Defense", Villanova Law Review, 50(3), 2005, 699-748.

çerçevesinde bir şekilde meşrulaştırmaya çalışırken,⁷² Trump yönetimi uluslararası hukuku görmezden gelmekle yetinmiştir. Bu anlamda Suriye'ye yönelik saldırıların, “ölümcül kimyasal silahların yayılmasını ve kullanılmasını önlemek ve caydırmak için ABD'nin hayati ulusal güvenlik çıkarlarına” uygun olduğunu belirten bir açıklama yapmak Trump yönetimi için yeterli olmuştur⁷³. UAD'nin Nikaragua kararında belirttiği üzere, “bir devletin yeni bir hakka veya esas hakkın daha önce eşi görülmemiş bir istisnasına dayanabilmesi, ilke olarak diğer devletler tarafından paylaşılırsa, uluslararası teamül hukukunda değişiklik yapma eğilimindedir” ve salt uluslararası politika beyanları uluslararası hukuka etki etmezler⁷⁴. Trump'ın yaptığı ise, aşırı doz realizm kokan bir uluslararası politika beyanından başka bir şey değildir.

BM İnsan Hakları Konseyi'nin kendi iç işlerine karışmasını ulusal egemenlik haklarının ihlali olarak gören Trump yönetimi, seleflerine de benzer şekilde diğer ülkelerin içişlerine müdahale etmekten çekinmemiştir. Böyle bir müdahale, örneğin Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro'ya karşı alınan tavırda açık şekilde gözlenmiştir. Venezuela seçimlerinin meşruluğunu kabul etmeyen Trump, Ocak 2019'da Venezuela Ulusal Meclisi'nin başkanı Juan Guaido'yu ülkenin geçici devlet başkanı olarak tanımıştır⁷⁵. Bunun bir sonucu olarak Guaido, Venezuela'nın ABD'deki banka hesapları, altın rezervleri ve ABD şirketlerinde hisseler dahil tüm varlıklarına erişim hakkı kazanmakta, Venezuela'nın Washington'daki büyükelçisini atayabilmekte ve hatta teknik olarak ABD'yi Venezuela'ya askeri müdahalede bulunmaya davet edebilmekteydi⁷⁶. Ancak Maduro hükümeti hala ülkeyi etkin bir şekilde kontrol ettiği için, Başkan Trump'ın bu politikası şimdiye kadar ülkeyi istikrarsızlaştırmak dışında başka bir işe yaramamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki böyle bir müdahale, uluslararası hukukun yerleşik prensiplerinden biri olan ve BM Şartı madde 2(7)'de açıkça yer verilen “iç işlerine karışmama ilkesi” kapsamında da uluslararası hukukun açık bir ihlalidir.

D. Uluslararası Hukukun Emredici Kurallarının İhlalinde Suç Ortaklığı

ABD'nin Mart 2019'da İsrail'in Suriye'ye ait Golan Tepeleri üzerindeki fiili egemenliğini tanınması, Trump'ın uluslararası hukukun mezarına attığı son kürek toprak olmuştur. Bu tanıma ile Trump, uluslararası hukukun en temel prensiplerinden olan devletlerin toprak bütünlüğü ve kuvvet kullanımının yasaklanması ilkelerini açık şekilde ve doğrudan çiğnemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası hukuk sisteminin artık herkes tarafından kabul edilmiş ve *jus cogens* haline gelmiş ilkesi uyarınca, bir devlet bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinden ya da kuvvet kullanımına başvurmadan kaçınır ve kuvvet kullanma tehdidi veya kullanımından kaynaklanan hiçbir toprak kazanımı yasal olarak kabul edilmez. Toprak kazanımı bağlamında, kuvvet kullanımının hukuka aykırı veya uygun bir kullanımı olup olmadığı, bir diğer ifadeyle *jus in bello* ve *jus ad bellum* ayrımı ise önemli değildir. Bu kural yalnızca BM Şartı'nın 2(4) maddesinden kaynaklanmamakta, aynı zamanda uluslararası teamül hukukunda da açık şekilde izlenmektedir⁷⁷. Durumu daha ilginç hale getiren ise, bu temel ilkeyi uluslararası hukukun ayrılmaz bir parçası haline getiren devletlerden birinin bizzatı ABD olmasıdır.

İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğinin tanınması, sadece uluslararası hukukun açık bir ihlali değil, aynı zamanda BM sisteminin de altını oyan bir eylemdir. BM Güvenlik Konseyi, Aralık 1981'de ABD'nin de oyunu içeren bir oybirliğiyle İsrail'in Golan Tepeleri'ni ilhak etmesine ilişkin aldığı kararda, “toprakların kuvvet yoluyla kazanımının [BM] Şartı, uluslararası hukuk ilkeleri ve ilgili Güvenlik Konseyi kararları uyarınca kabul edilemez olduğu” ve “İsrail'in, işgal altındaki Golan Tepeleri'nde yasalarını, yargı

⁷² Örneğin Başkan Clinton, bugün artık herkesin uluslararası hukuka aykırı bulduğu 1999 NATO'nun Kosova müdahalesini “gelmiş geçmiş ilk insani savaş” olarak meşrulaştırmaya çalışmıştır (DIPRIZIO, Robert: *Armed Humanitarians: U.S. Interventions from Northern Iraq to Kosovo*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 2002, s.130).

⁷³ GORDON, Michael v.d.: “Dozens of U.S. Missiles Hit Air Base in Syria”, *The New York Times*, 06.04.2017 <https://www.nytimes.com/2017/04/06/world/middleeast/us-said-to-weigh-military-responses-to-syrian-chemical-attack.html> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).

⁷⁴ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. USA)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, 14 at 109, para. 207 (<https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>).

⁷⁵ “Statement from President Donald J. Trump Recognizing Venezuelan National Assembly President Juan Guaido as the Interim President of Venezuela”, *The White House*, 23.01.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-donald-j-trump-recognizing-venezuelan-national-assembly-president-juan-guaido-interim-president-venezuela/> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).

⁷⁶ Uluslararası hukukta davet ile müdahale konsepti için bkz. BYERS, Michael: “Terrorism, The use of Force and International Law After 11 September”, *International and Comparative Law Quarterly*, 51(2), 2002, s.401-414.

⁷⁷ Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, GA Res 2625 (XXV) of 24 October 1970, annex, Principle I, para. 10; Definition of Aggression, GA Res 3314 (XXIX) of 14 December 1974, annex, art. 5(3); Helsinki Final Act, adopted on 1 August 1975, 14 International Legal Materials (1975), 1292, first basket; Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, adopted by the International Law Commission on 3 August 2001, ILC Yearbook 2001, vol. II/2, s.26, art. 41(2); ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004, 136, s.171, para. 87.

yetkisini ve idare gücünü uygulama kararının hükümsüz ve geçersiz olduğu ve uluslararası yasal bir etki doğurmayacağı” hususunu açıkça belirtmiştir⁷⁸. Hem Güvenlik Konseyi hem de BM Genel Kurulu, en sonuncusu Aralık 2018’de olmak üzere, elliden fazla kararda bu pozisyonu defalarca sürdürmüştür⁷⁹.

IV. SONUÇ

Uluslararası antlaşmalardan çekilme, yeni antlaşmaların yapılmasının engellenmesi, uluslararası kurum ve kuruluşlardan çekilme ve BM çerçevesinde uluslararası sorun çözme mekanizmalarına katılmama gibi davranışlar çok taraflılığın derin ve genel bir reddinin açık ifadeleridir. Trump yönetiminde *jus gentium*, yalnızca devletler arasında işleyen ve ABD’nin çıkarlarına göre günden güne değişebilen bir *jus inter gentes*’e indirgenmiştir. Trump’ın yukarıda bahsedilen uygulamalarına uluslararası toplumdan tepkiler olsa da⁸⁰ bunlar ABD politikalarında herhangi bir değişikliğe yol açmamış, hatta Trump gün geçtikçe daha popülist, tek taraflı ve uluslararası toplumdan kopuk politikalar izlemiştir⁸¹.

Trump yönetimi mümkün olan her durumda, uluslararası sistemden ayrışma, tek taraflılık ve izolasyonizm üzerine kurulu bir politikanın izlendiği “Önce Amerika (America First)” anlayışını benimsemiştir⁸². Belirtmek gerekir ki ABD dış politikasındaki izolasyonist politikalar bu ülkenin sömürge dönemine kadar uzanmaktadır. Amerikan kolonisinde yaşayan çoğu kimse için dinsel ve ekonomik özgürlüklerini reddeden ve onları savaşlarda tutsak eden Avrupalı hükümetlerle ilişkilerin devamı en arzu edilen şey olmuştur.⁸³ 1776 yılında bağımsızlığın kazanılması, Atlantik Okyanusu sayesinde Avrupalı sömürgeci efendilerden etkin bir şekilde izole edilmiş olma gerçeği ile birleşince, bu durum Amerikalılar için rahatlatıcı olmuştur. 1812 Savaşı, Meksika Savaşı ve İspanyol-Amerikan Savaşı ile izolasyonist politikadan kısa süreli ayrılmalar yaşansa da 1823 yılında Monroe Doktrini ile bu politika teorik bir temele oturtulmuş ve Birinci Dünya Savaşı’na kadar takip edilmiştir.⁸⁴ Aktif savaşta yer almamış olsa da ABD’nin çeşitli ülkelerle ittifaklar kurarak Birinci Dünya Savaşı’na pasif katılımı, ülkenin tarihsel izolasyonist politikasından ilk ayrılışına işaret etmiştir. Bununla birlikte, savaştan sonra ABD Avrupalı devletlere yönelik verdiği tüm taahhütlerini sona erdirerek izolasyonist köklerine geri dönmüştür. Dahası Başkan Woodrow Wilson’ın tavsiyesine karşı ABD Senatosu, ABD’nin Milletler Cemiyeti’ne katılmasını gerektireceği ve klasik politikasını zedeleyeceği için savaşı sona erdiren Versailles Antlaşması’nı kabul etmemiştir.⁸⁵ İkinci Dünya Savaşı ile birlikte klasik izolasyonizm politikasını terk ederek uluslararası sistemin asli kurucu üyelerinden biri haline gelen ABD, Trump’ın başkanlık dönemine kadar uluslararası katılıma büyük önem vermiştir.

Trump yönetiminin yaklaşımı ise, mevcut uluslararası hukuk rejimine uyumlu hale gelme çabalarına katılmayı değerli bulmazken, ABD’nin eylemsel kapasitesini daraltan hiçbir kuralın varlığını da reddetmiştir. Bu göre ABD, uluslararası kurallarla değil, potansiyel ulusal çıkarlarına göre hareket etmelidir. Bu itibarla Trump’ın yaklaşımı, ülkesinin üzerine kurulduğu ve modern uluslararası hukukun temelini oluşturan evrensel haklara değil, kendi ulusal çıkarlarına dayanmıştır. Trump yönetiminin uluslararası ilişkilere yaklaşımı çok büyük ölçüde sert güçle ilişkilendirilmiş ve çok taraflı diplomatik angajman için herhangi bir strateji içermediği için eleştirilmiştir⁸⁶.

Trump yönetimi, uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan *pacta sunt servanda*’yı defaten ihlal etmekle ülkesinin üzerine inşa edildiği çok taraflılık ve enternasyonalizm düşüncelerini dinamitlemiştir. Çok taraflılığın karşısına Amerikanizm koyulurken, uluslararası kurumlardan ayrılmakla kalınmamış, bunlara yönelik doğrudan saldırılarda uluslararası kurumsal örgütlenme çabalarına zarar verilmiştir. Trump yönetimi döneminde ABD tarafından insan hakları ve kuvvet kullanımı gibi alanlarda yerleşik uluslararası hukuk

⁷⁸ SC Res 497 (1981) of 17 December 1981, UN Doc. S/RES/497 (1981), Preambular para. 3 and para. 1.

⁷⁹ GA Res 73/100, 7 Aralık 2018, UN Doc. A/RES/73/100, 18 Aralık 2018. Karar 149 lehte, 2 (İsrail ve ABD) aleyhte ve 22 çekimser oyla kabul edilmiştir.

⁸⁰ Bu tepkilerin kimler tarafından nasıl ortaya konulduğu bu çalışmanın kapsamını doğal olarak aşmaktadır. Bu konuda bir çalışma için bkz. KOH, Harold Hongju: *The Trump Administration and International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2018.

⁸¹ STOKES, Doug: “Trump, American Hegemony and the Future of the Liberal International Order”, *International Affairs*, 94(1), 2018, s.133-150.

⁸² The Inaugural Address, The White House, 20.01.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/> (Erişim Tarihi: 16.08.2020). Trump dönemi “America First” dış politikası anlayışı için bkz. MACDONALD, Paul: “America First? Explaining Continuity and Change in Trump’s Foreign Policy”, *Political Science Quarterly*, 133(3), 2018, s.401-434.

⁸³ ROSSIGNOL, Marie-Jeanne: “Early Isolationism Revisited: Neutrality and Beyond in the 1790s”, *Journal of American Studies*, 29(2), 1995, s.215-227.

⁸⁴ GILDERHUSI, Mark: “The Monroe Doctrine: Meanings and Implications”, *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 2006, s.5-16.

⁸⁵ KELLEY, Judith/PEVEHOUSE, Jon C.W.: “An Opportunity Cost Theory of US Treaty Behavior”, *International Studies Quarterly*, 59(3), 2015, s.531.

⁸⁶ GRAMER, Robbie v.d.: “How the Trump Administration Broke the State Department, Foreign Policy”, 31.07.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/07/31/how-the-trump-administration-broke-the-state-department/> (Erişim Tarihi: 16.08.2020).

kuralları göz ardı edilirken, müttefiki olan devletlerin uluslararası hukukun emredici kurallarını ihlalinde suç ortaklığı yapılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Trump öncesi ABD başkanları da ulusal çıkarlarına aykırı olarak değerlendirdikleri uluslararası antlaşmaları imzalamamışlar veya uluslararası mahkemelerin yargı yetkisinden ayrılmışlardır⁸⁷. Ancak bu eylemler Trump dönemindekilerden bir konuda ciddi şekilde farklılaşmaktadır: uluslararası hukukun saygınlığının korunması. Örneğin Başkan Reagan, 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalamayı reddetmesine rağmen, antlaşmanın dayandığı esas ilkelerin neredeyse tamamına uyma niyetinde olduğunu açıklamıştır⁸⁸. Benzer şekilde, ABD'nin Nikaragua ile olan anlaşmazlığına UAD'nin müdahil olmasına tepki olarak mahkemenin yargı yetkisini reddetmiş olmasına rağmen, Reagan yönetimi Kanada ile olan toprak anlaşmazlığında UAD'nin kararını kabul etmiştir⁸⁹. Trump dönemi uygulamaları ise uluslararası hukukun önemsenmediğini açıkça göstermektedir. Trump, politikalarının ABD'nin uluslararası itibarını ve hatta dünyanın istikrarını tehlikeye attığı itirazlarına neredeyse kulaklarını kapamıştır. Trump yönetimi, İran örneğinde olduğu gibi, dünyaya ABD'nin herhangi bir zamanda ve herhangi bir nedenle bir antlaşmaya artık uymayabileceği mesajını vermiştir, ki bu, uluslararası hukukun tartışmasız en temel ilkesi olan *pacta sunt servanda*'ya açık ve tehlikeli bir meydan okumadır.

PİDA'dan çekilme adımı bile, Trump yönetiminin uluslararası hukuktan ne derece kopuk olduğunu gösteren başlı başına somut bir örnektir. Söz konusu antlaşma, bir devletin antlaşmadan çekilme hakkını yalnızca antlaşmanın 28(1)'inci maddesinde belirtilen şartlar dahilinde kabul etmektedir. Buna göre, antlaşmaya taraf devletlerden birinin, antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl sonrasına kadar çekilme bildiriminde bulunamayacağı açık hükme bağlanmıştır⁹⁰. PİDA 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girdiğinden, ABD veya herhangi başka bir ülkenin bir çekilme bildiriminde bulunabileceği en erken tarih 4 Kasım 2019'dur. Yine antlaşmanın 28(2)'inci maddesinde belirtildiği üzere, bu bildirim hukuki bir geçerlilik kazanması için de bildirim yapıldığı tarihten itibaren bir yıllık süre geçmesi gerekecektir. Dolayısıyla ABD'nin antlaşmadan pratikte çekilebileceği tarih, 3 Kasım 2020'de yapılan ABD başkanlık seçimlerinden bir sonraki gündür. O zamana kadar Trump'ın Haziran 2017'de yaptığı çekilme bildirimini, Twitter'da yaptığı açıklamalar kadar hukuki sonuç doğurmuştur.

Peki Donald Trump ile uluslararası hukuk arasındaki savaşta kim kazanmıştır? Her ne kadar Trump son seçimleri kazanamamış olsa da onun politikalarının etkilerine bağlı olarak uzun vadede kimin kazanacağı, hangi tarafın daha dirençli olduğuna bağlı olacaktır. Trump yönetimi, gücün tek belirleyici olduğu ve büyük balığın küçük balığı yediği Hobbesçu bir küresel düzene geri dönme arzusunda bir görüntü vermiştir. Ancak unutulmamalıdır ki böyle bir düzenden, iklim değişikliği, insan hakları, göç ve savaş gibi gerçek anlamda uluslararası sorunlara sürdürülebilir çözümler üretmenin tek yolu olan bir uluslararası iş birliği sistemine geçmek yüzyıllar almıştır.

KAYNAKÇA

- "Donald Trump to withdraw US from Arms Trade Treaty", BBC, 27.04.2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48076262> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).
- "Draft Executive Order - Moratorium on New Treaties, Explanatory Statement", The Washington Post, <https://apps.washingtonpost.com/g/documents/world/read-the-trump-administrations-draft-of-the-executive-order-on-treaties/2307/> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).
- "Full text of John Bolton's speech to the Federalist Society", Al Jazeera, 10.09.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/09/full-text-john-bolton-speech-federalist-society-180910172828633.html> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).
- "ICC Rejects Request to Investigate War Crimes in Afghanistan", BBC, 12.04.2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47912140> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- "India, China No Longer 'Developing Nations', Won't Let Them Take 'advantage' From WTO: Donald Trump", The Economic Times, 14.10.2019, <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/india-china-no-longer-developing-nations-wont-let-them-take-advantage-from-wto-donald-trump/articleshow/70673014.cms?from=mdr> (Erişim Tarihi: 04.06.2020).
- "International Criminal Court - Article 98 Agreements Research Guide", Georgetown Law Library, <https://guides.ll.georgetown.edu/c.php?g=363527&p=2456099> (Erişim Tarihi: 22.06.2020).

⁸⁷ Bkz. dipnot 21.

⁸⁸ LARSON, David: "The Reagan Administration and the Law of the Sea", *Ocean Development and International Law*, 11(4), 1982, s.297-320.

⁸⁹ CLEAVER, Martin/TRAN, Mark: "US Dismisses World Court Ruling on Contras", *The Guardian*, 28.06.1986, <https://www.theguardian.com/world/1986/jun/28/usa.marktran> (Erişim Tarihi: 22.08.2020).

⁹⁰ Paris Agreement of the United Nations Framework Convention on Climate Change art. 28(1), Apr. 22, 2016, T.I.A.S. No. 16-1104.

- “On U.S. Assistance To UNRWA (Press Statement Heather Nauert, Acting Under Secretary For Public Diplomacy and Public Affairs and State Department Spokesperson)”, US Department of State, 31.08.2018, <https://www.state.gov/on-u-s-assistance-to-unrwa/> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).
- “Presidential Message to the Senate of the United States on the Withdrawal of the Arms Trade Treaty”, The White House, 29.05.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/presidential-message-senate-united-states-withdrawal-arms-trade-treaty/> (Erişim Tarihi: 08.08.2020).
- “Press briefing note on Egypt, United States and Ethiopia (Spokesperson for the UN High Commissioner for Human Rights: Ravina Shamdasani)”, OHCHR, 05.06.2018, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23174&LangID=E> (Erişim Tarihi: 23.06.2020).
- “Q&A: Guantanamo Bay, US Detentions, and the Trump Administration”, Human Rights Watch, 27.06.2018, <https://www.hrw.org/news/2018/06/27/qa-guantanamo-bay-us-detentions-and-trump-administration> (Erişim Tarihi: 20.02.2020).
- “Remarks by President Trump on the Joint Comprehensive Plan of Action”, The White House, 08.05.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-comprehensive-plan-action/> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).
- “Remarks by President Trump on the United States-Mexico-Canada Agreement”, The White House, 01.10.2018, [whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-united-states-mexico-canada-agreement/](https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-united-states-mexico-canada-agreement/) (Erişim Tarihi: 21.10.2020).
- “Remarks by President Trump to the 73rd Session of the United Nations General Assembly”, The White House, 25.09.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/> (Erişim Tarihi: 13.08.2020).
- “Statement from President Donald J. Trump Recognizing Venezuelan National Assembly President Juan Guaido as the Interim President of Venezuela”, The White House, 23.01.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-donald-j-trump-recognizing-venezuelan-national-assembly-president-juan-guaido-interim-president-venezuela/> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).
- “Statement from the President”, The White House, 12.04.2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-from-the-president-8/> (Erişim Tarihi: 24.06.2020).
- “The United States Officially Rejoins the Paris Agreement (Press Statement Antony J. Blinken, Secretary Of State)”, US Department of State, 19.02.2021, <https://www.state.gov/the-united-states-officially-rejoins-the-paris-agreement/> (Erişim Tarihi: 06.03.2021).
- “The United States Withdraws From UNESCO (Press Statement, Heather Nauert, Spokesperson)”, US Department of State, 12.10.2017, <https://www.state.gov/the-united-states-withdraws-from-unesco/#:~:text=On%20October%2012%2C%202017%2C%20the,permanent%20observer%20omission%20to%20UNESCO> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).
- “Trump Administration Ends Participation in Global Compact on Migration, Citing Concerns Regarding U.S. Sovereignty”, American Journal of International Law, 112(2), 2018, s.311-313.
- “United States Withdraws from the UN Human Rights Council, Shortly After Receiving Criticism About Its Border Policy”, American Journal of International Law, 112(4), 2018, s.745-751.
- 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf ((Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- American Service-Members’ Protection Act of 2002, Public Law 107-206, 02.10.2002, 2001-2009.state.gov/t/pm/rls/othr/misc/23425.htm (Erişim Tarihi: 22.06.2020).
- Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, adopted by the International Law Commission on 3 August 2001, ILC Yearbook 2001, vol. II/2.
- BARTHOLET, Elizabeth: “Ratification by the United States of the Convention on the Rights of the Child: Pros and Cons from a Child’s Rights Perspective”, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 633(1), 2010, 80-101.
- BELLINGER II, John: “The Trump Administration’s Approach to International Law and Courts: Are We Seeing a Turn for the Worse”, Case Western Reserve Journal of International Law, 51, 2019, s.7-28.
- BEEMAN, Rachel: “What are the three characteristics of Trumpism?: A Discourse Analysis of Trump’s Four Major Campaign Speeches”, Political Analysis, 19, 2018, s.4-16.
- BRICE, Makini/WROUGHTON, Lesley: “U.S. Expands Abortion ‘Gag Rule,’ Cuts Funding to Regional Bloc: Pompeo”, Reuters, 26.03.2019, <https://www.reuters.com/article/us-usa-abortion-pompeo/us-expands-abortion-gag-rule-cuts-funding-to-regional-bloc-pompeo-idUSKCN1R71LZ> (Erişim Tarihi: 11.07.2020).
- BROWNE, Ryan: “Trump Administration to Cut Its Financial Contribution to NATO”, CNN, 28.11.2019, <https://edition.cnn.com/2019/11/27/politics/trump-nato-contribution-nato/index.html> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- BURCHILL, Scott: The National Interest in International Relations Theory, New York, Palgrave Macmillan, 2005.

- BYERS, Michael: “Terrorism, The use of Force and International Law After 11 September”, *International and Comparative Law Quarterly*, 51(2), 2002, s.401-414.
- ÇAĞLI, Pınar: “Evensel Periyodik Gözden Geçirme Usulü ve Türkiye İncelemesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, 31(1), 2011, s.153-189.
- ÇAŞIN, Mesut Hakkı: *Uluslararası Andlaşmalar Hukuku*, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları.
- ÇETİN, Şerife: “NATO, ABD’nin Açık Semalar Anlaşması’ndan Çekilme Kararının Ardından Toplanıyor”, *Anadolu Ajansı*, 22.05.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nato-abdnin-acik-semalar-anlasmasindan-cekilme-kararinin-ardindan-toplaniyor/1849935> (Erişim Tarihi: 20.06.2020).
- CHOW, Daniel/SHELDON, Ian/MCGUIRE, William: “How the United States Withdrawal From the Trans-Pacific Partnership Benefits China”, *University of Pennsylvania Journal of Law and Public Affairs*, 4(1), 2018, s.37-80.
- CANTÜRK, Barış Cihan: *Uluslararası Hukukta Andlaşmaların Sona Erdirilmesi Kurumunun Bir Dayanağı Olarak “Rebus Sic Stantibus” İlkesi*, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10, 2015, s.83-96.
- CLARKE, Michael/RICKETTS, Anthony: “Donald Trump and American Foreign Policy: The Return of the Jacksonian Tradition”, *Comparative Strategy*, 36(4), 2017, s.366-379.
- CLEAVER, Martin/TRAN, Mark: “US Dismisses World Court Ruling on Contras”, *The Guardian*, 28.06.1986, <https://www.theguardian.com/world/1986/jun/28/usa.marktran> (Erişim Tarihi: 22.08.2020).
- Convention Relating to the Status of Refugees, 28 July 1951, 189 UNTS 137.
- COOPER, Helene/GIBBONS-NEFF, Thomas/HUBBARD, Ben: U.S., Britain and France Strike Syria Over Suspected Chemical Weapons Attack, *The New York Times*, 13.04.2018 <https://www.nytimes.com/2018/04/13/world/middleeast/trump-strikes-syria-attack.html> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).
- CUMMING-BRUCE, Nick: “U.S. Will Remain in Postal Treaty After Emergency Talks”, *The New York Times*, 25.10.2019, <https://www.nytimes.com/2019/09/25/business/universal-postal-union-withdraw.html> (Erişim Tarihi: 21.10.2020).
- DE LUCE, Dan/WILLIAMS, Abigail: “Trump Admin to Ban Entry of International Criminal Court Investigators”, 15.03.2019, <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/trump-admin-ban-entry-international-criminal-court-investigators-n983766> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, GA Res 2625 (XXV) of 24 October 1970.
- Definition of Aggression, GA Res 3314 (XXIX) of 14 December 1974.
- DIPRIZIO, Robert: *Armed Humanitarians: U.S. Interventions from Northern Iraq to Kosovo*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 2002.
- DONNELLY, Jack: *Realism and International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press 2000.
- FORSYTHE, David: “The Politics of Prisoner Abuse: The United States and Enemy Prisoners after 9/11”, Cambridge University Press, Cambridge 2011.
- GA Res 73/100, 7 Aralık 2018, UN Doc. A/RES/73/100, 18 Aralık 2018.
- GA Res 73/151, 17 December 2018, UN Doc. A/RES/73/151, 10 January 2019, para. 23, <https://undocs.org/en/A/RES/73/151> (Erişim Tarihi: 11.08.2020).
- GILDERHUSI, Mark: “The Monroe Doctrine: Meanings and Implications”, *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 2006, s.5-16.
- GORDON, Michael/COOPER, Helene/SHEAR, Michael: “Dozens of U.S. Missiles Hit Air Base in Syria”, *The New York Times*, 06.04.2017 <https://www.nytimes.com/2017/04/06/world/middleeast/us-said-to-weigh-military-responses-to-syrian-chemical-attack.html> (Erişim Tarihi: 10.07.2020).
- GRAMER, Robbie/DE LUCE, Dan/LYNCH, Colum: “How the Trump Administration Broke the State Department, Foreign Policy”, 31.07.2017, <https://foreignpolicy.com/2017/07/31/how-the-trump-administration-broke-the-state-department/> (Erişim Tarihi: 16.08.2020).
- GUZMAN, Andrew/MEYER, Timothy: “International Soft Law”, *Journal of Legal Analysis*, 2(1), 2010, s.171–225.
- HANSLER, Jennifer/ATWOOD, Kylie/GAQUETTE, Nicole, Trump administration freezes foreign aid funds pending review, *CNN*, 07.08.2019, <https://edition.cnn.com/2019/08/06/politics/omb-state-department-usaid-letter/index.html> (Erişim Tarihi: 21.07.2020).
- Helsinki Final Act, adopted on 1 August 1975, 14 *International Legal Materials* (1975).
- ICJ, “Alleged violations of the 1955 Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights (Iran v. USA)”, *Provisional Measures*, 3 October 2018, *ICJ Reports* 2018, para. 102 (<https://www.icj-cij.org/files/case-related/175/175-20200903-PRE-01-00-EN.pdf>).
- ICJ, “Relocation of the United States Embassy to Jerusalem (Palestine v. USA)”, *Application Instituting Proceedings*, 28 September 2018 (www.icj-cij.org/files/casereLATED/176/176-20180928-APP-01-00-EN.pdf).
- ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, *Advisory Opinion*, *ICJ Reports* 2004.
- ICJ, *Military and Paramilitary Activities in und against Nicaragua (Nicaragua v. USA)*, *Merits, Judgment*, *ICJ Reports* 1986, 14 at 109, para. 207 (<https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>).

- International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 7 March 1966, 660 UNTS 195.
- International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, 999 UNTS 171.
- JANIS, Mark: *America and the Law of Nations 1776-1939*, Oxford University Press, Oxford, 2010.
- KELLEY, Judith/PEVEHOUSE, Jon C.W.: “An Opportunity Cost Theory of US Treaty Behavior”, *International Studies Quarterly*, 59(3), 2015, s.531-543.
- KOH, Harold Hongju: *The Trump Administration and International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2018.
- KUMAR, Akshaya: “The US Is Not Off the Hook with Human Rights even If It Leaves the UN”, *Metro News*, 23.06.2018, <https://metro.co.uk/2018/06/23/the-us-is-not-off-the-hook-with-human-rights-even-if-it-leaves-the-un-7651017/> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).
- LARSON, David: “The Reagan Administration and the Law of the Sea”, *Ocean Development and International Law*, 11(4), 1982, s.297-320.
- LARSON, David: “The Reagan Rejection of the U.N. Convention”, *Ocean Development and International Law*, 14(4), s.337-361.
- LEMAR, Kevin: *What Your Childhood Memories Say about You (and What You Can Do about It)*, Tyndale House Publishers, Illinois, 2006.
- LOPEZ, Todd: “U.S. Withdraws From Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty”, US Department of Defense, 02.08.2019, <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1924779/us-withdraws-from-intermediate-range-nuclear-forces-treaty/#:~:text=%22Russia%20has%20failed%20to%20comply,Mark%20T> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- MACDONALD, Paul: “America First? Explaining Continuity and Change in Trump’s Foreign Policy”, *Political Science Quarterly*, 133(3), 2018, s.401-434.
- MALAWER, Stuart: “Reagan’s Law and Foreign Policy, 1981-1987: The Reagan Corollary of International Law” *Harvard International Law Journal*, 29(1), 1988, p. 85-110.
- MELISH, Tara: “From Paradox to Subsidiarity: The United States and Human Rights Treaty Bodies”, *The Yale Journal of International Law*, 34, 2009, 389-462.
- MICKLETHWAIT, John/TALEV, Margaret/JACOBS, Jennifer: “Trump Threatens to Pull U.S. Out of WTO If It Doesn’t ‘Shape Up’”, *Bloomberg*, 31.08.2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-30/trump-says-he-will-pull-u-s-out-of-wto-if-they-don-t-shape-up> (Erişim Tarihi: 05.06.2020).
- MIX, Morning: “Trump Threatens to Permanently Cut WHO Funding, Leave Body If Changes Aren’t Made within 30 Days”, *The Washington Post*, 19.05.2020, <https://www.washingtonpost.com/nation/2020/05/19/who-funding-trump/> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).
- MORALES, Christina: “Biden Restores Ties with the World Health Organization that Were Cut by Trump.”, *The New York Times*, 20.01.2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/20/world/biden-restores-who-ties.html> (Erişim Tarihi: 06.03.2021).
- MORAN, Clare Frances: “Crystallising the International Rule of Law: Trump’s Accidental Contribution to International Law”, *Washburn Law Journal*, 56(3), 2017, s.491-506.
- MORGENTHAU, Hans J.: *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 2. Bası., Knopf, New York 1948.
- MURPHY, Sean: “The Doctrine of Preemptive Self-Defense”, *Villanova Law Review*, 50(3), 2005, s.699-748.
- OLIVARES, Mariela: “The Rise of Zero Tolerance and the Demise of Family”, *Georgia State University Law Review*, 36(2), 2020, s.287-350.
- PAVONE, I. Richard: “The Paris Agreement and the Trump administration: Road to Nowhere?”, *Journal of International Studies*, 11(1), 2018, p.34-49.
- PAZARCI, Hüseyin: *Uluslararası Hukuk*, 16. Bası, Ankara, Turhan 2012.
- PERPER, Rosie: “US Ditches the UN’s Human Rights Council and Calls It ‘Hypocritical and Self-Serving’ on Its Way Out the Door”, *Business Insider*, 20.06.2018, <https://www.businessinsider.com/us-withdraws-from-un-human-rights-council-2018-6> (Erişim Tarihi: 21.06.2020).
- PILKINGTON, Ed: “US Halts Cooperation with UN on Potential Human Rights Violations”, *The Guardian*, 04.01.2020, <https://www.theguardian.com/law/2019/jan/04/trump-administration-un-human-rights-violations> (Erişim Tarihi: 01.06.2020).
- RAMPTON, Roberta/WROUGHTON, Lesley/VAN DEN BERG, Stephanie: “U.S. Withdraws From International Accords, Says U.N. World Court ‘Politicized’”, *Reuters*, 03.10.2018, <https://www.reuters.com/article/us-usa-diplomacy-treaty/u-s-withdraws-from-international-accords-says-u-n-world-court-politicized-idUSKCN1MD2CP> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- ROGERS, Katie/MANDAVILLI, Apoorva: “Trump Administration Signals Formal Withdrawal From W.H.O.”, *The New York Times*, 07.07.2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/07/us/politics/coronavirus-trump-who.html?auth=login-google> (Erişim Tarihi: 21.07.2020).
- ROSSIGNOL, Marie-Jeanne: “Early Isolationism Revisited: Neutrality and Beyond in the 1790s”, *Journal of American Studies*, 29(2), 1995, s.215-227.

- SAAD, Aaron, “Pathways of Harm: The Consequences of Trump’s Withdrawal from the Paris Climate Agreement”, *Environmental Justice*, 11(1), 2018, 47–51.
- SC Res 497 (1981) of 17 December 1981, UN Doc. S/RES/497 (1981).
- SHEAR, Michael/GORDON, Michael: “63 Hours: From Chemical Attack to Trump’s Strike in Syria”, *The New York Times*, 07.04.2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/07/us/politics/syria-strike-trump-timeline.html> (Erişim Tarihi: 19.07.2020).
- SIMONS, Marlise/SPECIA, Megan: “U.S. Revokes Visa of I.C.C. Prosecutor Pursuing Afghan War Crimes”, 05.04.2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/05/world/europe/us-icc-prosecutor-afghanistan.html> (Erişim Tarihi: 18.06.2020).
- Statement from the Press Secretary”, *The White House*, 17.10.2018, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-38/> (Erişim Tarihi: 21.10.2020).
- STOKES, Doug: “Trump, American Hegemony and the Future of the Liberal International Order”, *International Affairs*, 94(1), 2018, s.133-150.
- SWANSON, Ana/COCHRANE, Emily: “Trump Signs Trade Deal With Canada and Mexico”, *The New York Times*, 29.01.2020, <https://www.nytimes.com/2020/01/29/business/economy/usmca-trump.html> (Erişim Tarihi: 03.11.2020).
- The Inaugural Address, *The White House*, 20.01.2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/> (Erişim Tarihi: 16.08.2020).
- TURAK, Natasha: “US Rejects International Court of Justice Ruling on Iran, Continuing Its Isolationist Charge”, *CNBC*, 05.10.2018, <https://www.cnb.com/2018/10/05/us-rejects-international-court-of-justice-ruling-on-iran-continuing-its-isolationist-charge.html> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).
- United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights, Communication Search, spcommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments (Erişim Tarihi: 19.07.2020).
- VINSON, Liz: “Family Separation Policy Continues Two Years After Trump Administration Claims It Ended”, *Southern Poverty Law Center*, 18.06.2020, <https://www.splcenter.org/news/2020/06/18/family-separation-policy-continues-two-years-after-trump-administration-claims-it-ended> (Erişim Tarihi: 14.06.2020).